

УДК 316

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ДІНИ САЯСАТТЫҢ ДАМУЫ. РАДИКАЛИЗМ ЖӘНЕ ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМ.

Бекмухамедов Т

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ "Әлеуметтік жұмыс" мамандығының магистранты

Ғылыми жетекшісі - Қ.Қ Әлқожаев

Әлемнің әр аймағында діннің радикалдануы мәселесінің өзіндік ерекшелігі бар. Қазіргі Қазақстанда жағдай екіұшты, өйткені ел әлі де орын алған сынақтар мен қателіктер арқылы өтетін діни саясаттың оңтайлы моделін іздеуде. Осы процестің бір бөлігі ретінде басқа елдердің тәжірибесіне сүйену қажеттілігі өз тиімділігін көрсетті. Қазақстан Тәуелсіз мемлекет ретіндегі даму жылдарында дінді дамыту мен жүзеге асыруда үлкен қадам жасады. Бұл ретте «Діни қызмет және діни қызмет туралы» заңның қабылдану рәсімдері және дәстүрлі діни институттарды нығайту шараларын атап өту орынды.

Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы (ҚМДБ) қайта құрылып, бақылауға алынды. Елдегі мешіттердің көп бөлігі жеткізілді. Сонымен, 2012 жылы 2756 мешіттің 2228-сі, офистің филиалдары ретінде қайта тіркеу рәсіміне оралды .

Сонымен бірге, елдің діни саясатында бірқатар олқылықтар орын алуда, олар ұлт үшін күрделі проблемаларға айналуы әбден мүмкін. Сонымен, біртіндеп зияткерлік және идеал қарсыласуда дәстүрлі исламды білдіретін күштердің биологиялық әлсіреуі радикалды топтар.

Бұл әлсіреу белгілі бір дәрежеде осыған байланысты. Қазақстанның ресми рухани институттары бүгінде тиімді емес дамыту белгілерін қолдана отырып, полигонды түсіндіру үшін, белсенді тәрбие жұмыстарын жүргізген жаһандану мен қоғамның саясилену дәуірінде исламның саяси құрамдас бөлігі, олардың ресурстық базасы мен ықпал ету салаларын айтарлықтай шектейді.

Саяси Исламдағы компонент мәдени және тарихи тұрғыдан ерекше назар аударуды талап етеді. Ислам мемлекеттерінің саясаты әрқашан ажырамас сипатта болғаны белгілі, дінмен байланысты және мұсылман қауымының билеушісі болған Мұхаммед пайғамбар саяси идеалды бейнелейді.

Өкінішке орай, Қазақстанда ресми теологиялық институттар мұндай мәселелерді талқылауға жол бермей, тек назар аудару керектігін алға тартады. Діннің «күнделікті» аспектілері саясаты сайып келгенде, маңызды орын алатын саяси компонентті пайымдау және нақтылауға тыйым салуға әкеледі. Лама ілімі, идеологиялық вакуум жасайды, радикалдарға толы, сауатсыз діндарлар.

Қазақстанда халықтың діни сауаттылығының төмендігін таяу уақытта жүргізілген социологиялық зерттеулер айғақтады. Нақтырақ айтсақ, жастардың жартысына жуығы (46%) өздерін мұсылманмын дейтіндер исламдағы қандай бағытты ұстанатынын білмейді, осылайша діни тұрғыдан осал болып, экстремизм бағытына түсуі толығымен ықтимал. Сауалға жауап бергендердің 57% өздерін сүнниттер деп санайды, тек 12% -ның «Ханафи мазхабы» туралы түсінігі бар.

Қазақстанда сунниттік исламның заңды түрде бекітілген негізгі бағыттары жандануда. Бұл фактхалықтың 60%-ы мұсылмандардың діни басқармасы туралы толық сауаттандырылмаған, бұдан қоғамда ресми діни ұйымдардың жұмысы сыртта жүргізілетінін болжауға болады. Кейбір сарапшылар қазіргі әсерді де Салафиттер қазақстандық қоғамда өмір сүруде және олардың идеяларының халық арасында кеңінен танымалдығы баршамызға мәлім. САМК жұмысының болмауы осының айғағы.

Мұндай жағдайда Қазақстандағы мешіттер дін имамдары, олардың көпшілігі зайырлы білімі жоқ зайырлы ғылыми және зияткерлік тенденциялармен таныс емес. Олардың шіркеушілер арасында беделге ие болуы мүмкін. Бұл адамдарда саясат бар. «Интеллектуализация» және шын мәнінде ойлауды қолдан жасанды түрде басқару халықтың көпшілік бөлігінің діни сенімсіздігін тудыруы мүмкін.

Қауіпті жағдайда мұндай саясат білікті мамандардың жаппай кетуіне әкелуі мүмкін және олар діни экстремизм саласындағы халықтың білімді бөлігі болмақ. Қазіргі кезде жаһанданған әлемде діни өмірді шектеу және тыйым салулар нәтижесіз. Дін - ерікбостандығы, тыйым ол қандай да бір түрде шиеленісті тудырады және экстремизм үшін жағдай жасайды.

Ресми статистикаға сәйкес, Қазақстанда 2008 жылдан 2013 жылға дейін террористік қылмыс үшін сотталған адамдардың саны 27-ден 171-ге дейін артуы кездейсоқ жағдай емес.

Экстремистік қылмыстар - 56-дан 168-ге дейін ұлғайған. Оның себебі - Қазақстандағы діни жандану, әсіресе жастар арасында діни қызметкерлердің діни білімінің төмендігімен байланысты болып отыр. Назар аударуды қажет ететін маңызды психологиялық фактодіни экстремизмнің алдын-алу бағдарламаларын жасауда, рәділеттіліктің психологиялық түсінігі. Мемлекетті жүзеге асыруда саясаткерлер жергілікті мәдениет пен менталитетті ескеруі керек, жергілікті әділеттілікті қабылдау қажет.

Бұл адамдарға әділеттілікпен қарау, ең алдымен, саясат дегенді білдіреді. Осы аумақтардағы билік жергілікті халықтың қолдауына ие [Могаддам, 2005, 13-бет. 164]. Бұл тәсіл әсіресе ұлан-ғайыр Қазақстан үшін, өзекті және әртүрлі әлеуметтік-демографиялық және мәдени-психикалық аймақтар мәтінінде үрдістер мен үрдістерді жергілікті деңгейде терең түсіну қажеттілігі айтылады. Діни экстремизмге қарсы бағдарламалар жасау маңызды, бірақ террористік ұйымдардың оларға тигізер ықпал әсерін анықтау одан да маңыздырақ.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Falkovsky I., Cast A. Азаматтық соғыс басталды . М .: Алгоритм, 2013.
2. Litoi A. Grazhdanskaia voina uzhe nachalas. Мәскеу: Алгоритм, 2013.
3. Шейх Мұхаммед Садық Мұхаммед Юсуф. Келіспеушіліктер: себептері мен шешімдері. Мәскеу: Хи-Лал, 2013. = Шейх Мұхаммад Садық Мұхаммад Юсуф. Разногласия: причиний и решения. Мәскеу:Хилал, 2013 жыл.
4. Браун Р., Гаертнер С.Л. (ред.). Блэквелл әлеуметтік психологияның анықтамалығы: Топтардағы процестер . Оксфорд:Блэквелл, 2001 жыл.
5. Калверт Дж. «Дүние - арсыз бала!»: Сайид Кутбтың американдық тәжірибесі // Ислам және Христиан-мұсылмандық қатынастар . 2000. том. II, №1, с. 87-103: 98.
6. Dalgaard-Nielsen, D. Еуропадағы зорлық-зомбылық радикализациясы: біз не білеміз және не істемейміз Білу // Жанжал мен терроризмді зерттеу . 2010 ж., № 33 (9), б. 797-814.

7. Гроссман Д. Өлтіру туралы: Соғыста және қоғамда өлтіруді үйренудің психологиялық құны . NY, 1995.
8. Имам Хасан әл-Банна. Өмірбаяны // Ислам дәуірі . 28 сәуір 2009 ж. - www.islamtimes.org/vdcd.j0s2yt0jfmеby.html. (Емдеу күні: 2015 жылғы 12 мамыр).
9. Крюгер А., Малеккова Дж. Білім, кедейлік, саяси зорлық-зомбылық және терроризм: себептер бар ма, байланысы? - <http://papers.nber.org/papers/W9074> (қол жеткізілген: 02.15.2016).
10. Лоренс Дж., Мэтьюс М. Оксфорд әскери психологиясының анықтамалығы. Оксфорд: Оксфорд университеті, Баспасөз . 24 ақпан 2012 жыл.
11. Лоренц К. агрессия туралы . NY: Harcourt, Brace & World, 1966 ж.
12. Мохаддам Ф. Терроризмге баспалдақ // Американдық психолог. 2005 ж., № 60 (2).
13. Видино Л., Килберг Дж., Лефковиц Дж., Кольман Е. Террористік чаттер. Террористердің не айтатынын түсіну туралы. Норман Патерсон халықаралық қатынастар мектебі. Карлтон университеті. Жұмыс парағы. Жоқ 03. (Мамыр, 2015).